

Witold Pieńkowski

Hudební život Těšína od přelomu 19. a 20. stol. do roku 1945

Těšín – historické, prastaré centrum Těšínského Slezska - se vždy vyznačoval vysokou hudební kulturou. Odedávna tu znali výrok sv. Augustina: *Kdo zpívá, dvakrát se modlí*. Přelom 19. a 20. stol. přinesl v hudebním životě Těšína mnoho významných událostí. V roce 1886 se objevila první zmínka o pěveckém souboru tajného spolku studentů polských těšínských středních škol *Jednota*. V roce 1888 arcivévoda Evžen na těšínském zámku založil malý dvůr, kterému se říkalo „těšínský Wartburg“. Ve sklepích těšínského pivovaru také vznikl koncertní sál s pódiumem, kde se uváděly opery Richarda Wagnera se sólisty vídeňské Dvorní opery. V roce 1891 se v Těšíně otevřel koncertní sál s 450 místy v hotelu Austria, tzv. Sál arcivévody Evžena. V roce 1904 vznikl Státní mužský učitelský seminář, živé a autentické centrum polské kultury. Díky skvělým pedagogům-hudebníkům (Andrzej a Karlowi Hławiczkovým, Jerzemu Hadynovi, Wiktoru Kiszovi, Janovi Gawlasovi a jiným) tento seminář vychoval mnoho známých hudebníků, dirigentů, varhaníků a učitelů zpěvu (mimo jiné Emila Barona, Jerzyho Drozda, Jana Kiszu, Karola Stryje, Jana Sztwiertniu nebo Jana Tacinu). V roce 1896 vznikla Polská pedagogická společnost, která se věnovala sborovým písním.

1. ledna 1898 se v Těšíně narodil skladatel Viktor Ullmann. Ve svém rodném městě pobýval jen 11 let, pak se s matkou přestěhoval do Vídně. V té době vedl vlastní hudební školu v Těšíně (tzv. Hudební ústav) Michał „Zeno“ Pogrobiński, který vyučoval hru na housle, mimo jiné dva pozdější světové hudební virtuózy – Eduarda Zathureckého a Maxe Rostala, zvaného „těšínský Paganini“. Posledně jmenovaného virtuóza vzdělával také Henri Adell Trouk, který v listu *Gwiazdka Cieszyńska* 21. června 1911 inzeroval přihlášky do „důkladné výuky hry na housle až do úplného vzdělání“ podle metod pařížské a berlínské konzervatoře. Na přelomu 19. a 20. stol. v Těšíně také působila prodejna klavírů a harmonií Andrzeje Zawadzského, který uváděl na trh nové, dříve neznámé nástroje, jako pianino-harmonium, melodeon nebo orchestrion. Na začátku 20. stol. pokračoval i sběr místních lidových písní – mimo jiné tehdy Andrzej Hławiczka publikoval knihy *Pieśni śląskie i towarzyskie* (Písně slezské a tovaryšské, 1905), *Śpiewnik sokolny* (Školní zpěvník, 1901-1914), *Harfa* (1910) a *Lyra* (1914).

V roce 1903 byl založen Hudebně-vokální spolek studentů Polského gymnázia v Těšíně *Arion*. Tento hudební spolek působil déle než 30 let (do roku 1934), měl svůj symfonický orchestr a později i sbor. Kromě něj na začátku 20. stol. v Těšíně existovalo více než 100 spolků, sdružení a společenských organizací (z toho 24 polských spolků). „7. prosince 1908 se v Národním domě konalo důvěrné, ale početné shromáždění, na němž se probírala věc založení pěveckého spolku v Těšíně“ (Dziennik Cieszyński, č. 284 z 10. prosince 1908). Ve stejném roce byl založen také pěvecký spolek *Flis* a o dva roky později vznikl střelecký spolek *Strzelec*, který zřídil mužský pěvecký sbor pod vedením prof. Stanisława Drozdowicze.

Vypuknutí první světové války na několik let zastavilo hudební rozvoj města na Olši. Hned poté, v roce 1919, založil Alojzy Czaja orchestr 4. pluku podhalanských střelců. Tento soubor často dodával lesku oslavám státních a církevních svátků a doplněný o hudebníky hrající na smyčcové nástroje vystupoval na velkých hudebních podnikcích, kde společně hráli např. operu Stanisława Moniuszka *Vorař*, oratorium Ludwiga van Beethovena *Kristus na hoře Olivetské* nebo symfonickou báseň Jana Sztwiertni *Spící rytíři v Čantoryji*. Od 8. prosince 1925 tento orchestr v sále hotelu Pod Jeleniem zahájil cyklus symfonických matiné, a to díky iniciativě velitele posádky v Těšíně Edwarda Nowaka.

V této době již Viktor Ullmann působil jako kapelník pražské německé opery. A zároveň začaly jeho skladby získávat čím dál větší ohlas. Inscenace dramatu Alfreda Henschkeho alias Klabunda *Křídový kruh* (Der Kreidekreis) s Ullmannovou scénickou hudbou byla v roce 1925 stala hitem sezóny a dávali ji dvakrát týdně po 15 po sobě jdoucích týdnů. Během dalších let vzniklo (několik verzí) schönbergovských variací, které zaznamenaly velký úspěch během Mezinárodního hudebního festivalu v Ženevě v roce 1929.

Hudební život v Těšíně v meziválečném období kvetl. Konalo se mnoho koncertů a sólových recitálů. Kromě toho se v této době uváděla spousta oper, operetek a hudebních komedií. V roce 1919 svou činnost znovuobnovil Polský pěvecký spolek pod vedením W. Marka. Po jeho smrti v roce 1920 taktovku převzal Karol Hławiczka a předsedou se stal Karol Grycz. Díky osobnímu nasazení posledně jmenovaného a Jerzyho Hadyny bylo v roce 1929 vytvořena místní sekce Sdružení slezských pěveckých kroužků (SSPK) pro Těšín a Bilsko. Tento svaz začal později pořádat Svátky písně, tedy pěvecké srazy, spojené se soutěží. V Těšíně už tehdy existovaly a působily kostelní sbory, založené po první světové válce: evangelický kostelní sbor, založený v roce 1924, a katolický kostelní sbor *Lutnia*, který vznikl v roce 1931. V roce 1937 se Těšínská oblast osamostatnila a během dalších dvou let samostatně pořádala setkání, kterého se zúčastnilo 12 sborů. První místo si tehdy vydobyl mužský sbor Polského pěveckého spolku v Těšíně pod vedením Antoniho Poćwierza – absolventa už několik let existující *Hudební školy v Těšíně*.

Historie této velice zasloužilé hudební instituce (jedné z nejstarších hudebních škol ve Slezsku) sahá do roku 1934. Dříve v Těšíně působily soukromé hudební školy. Nadále zůstávala otevřená škola Otokara Slavika a Michała Pogrobińskiego. Působila zde také instituce vytvořená Stanisławou Horoszkiewiczovou, která vedla hudební kurzy, tak zvané *Pape Carpentier*, pro děti od tří do deseti let, podle metody Émila Jacquese Dalcrozea. Vyučovalo se také soukromě – hru na klavír učily pianistky Irena Redlichová a pí. Richterová (křestní jméno se nepodařilo určit), Liliana Przybyszewska dávala lekce sólového zpěvu a lekce hry na housle, violoncello a klavír jak pro začátečníky, tak pro pokročilé poskytoval Franciszek Machold, bývalý kapelník Slezského výchovného ústavu v Těšíně. V roce 1932 se v Těšíně otevřela pobočka soukromé Slezské hudební konzervatoře v Katovicích, kterou vedl Jan Gawlas. Po dvou letech byla tato pobočka zlikvidována a část vybavení školy a

koncesi na její hudební vedení získal Józef Cetner, který v roce 1934 napsal svému příteli Janu Drozdovi, aby přijel z New Yorku do Těšína a vedl tam hudební školu. Po obdržení telegramu učinil Jan Drozd pro historii těšínské hudební školy nesmírně důležité rozhodnutí – nalodil na loď klavíry a bohatou knihovnu notových materiálů a toto vybavení převezl do Těšína. Do počátku druhé světové války Hudební škola v Těšíně výrazně rozvinula svou činnost. Konalo se mnoho koncertů, představení, hudebních dopolední a školních programů. Škola se skvělými pedagogy a výjimečnou atmosférou, prospívající rozvoji talentů žáků, se ještě před rokem 1939 dočkala skvělých absolventů, kteří šíří slávu jejího jména dodnes. Byli to již dříve zmínění Karol Stryja, Stanisław Hadyna a skladatelé Antoni Poćwierz a Jan Sztwiertnia.

Během druhé světové války prostory školy převzali Němci a zkonfiskovali nástroje a veškerý inventář. Jan Drozd ovšem pedagogickou činnost neukončil – tajně učil ve svém bytě a také dojížděl za žáky žijícími mimo město. Rovněž se zapojil do protinacistické odbojové činnosti, kterou později odhalil jeden z agentů gestapa. Jan Drozd byl zatčen a tři dny před osvobozením Těšína - 30. dubna 1945 - popraven na starém židovském hřbitově v ulici Hazlaska. Bohužel, tento tragický osud J. Drozda sdíleli také jiní skladatelé pocházející z Těšínského Slezska – Jan Sztwiertnia, který zahynul v koncentračním táboře v Mauthausen-Gusen 29. srpna 1940, a Viktor Ullmann, po dvouleté internaci v Terezíně zavražděný v plynové komoře koncentračního tábora v Osvětimi 18. října 1944. ČEST JEJICH PAMÁTCE!